

Makale Türü: Kitap Tanıtımı

Geliş tarihi:09.11.2024

Kabul tarihi:25.12.2024

Yayın Tarihi: 28.12.2024

Atf: Böğrek, B. N. ve Eken, E. (2024). Türkiye Türkçesinde İletişim Fiilleri. *Disiplinlerarası Dil ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 2(2),73-75.

Cilt/Sayı:2/2

Yayın dönemi: Kış

Sayfa: 73-75

Mediha MANGIR, Türkiye Türkçesinde İletişim Fiilleri, Konya: Palet Yayınları, 2023, 163 s.

Berna Nur BÖĞREK

*Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
bernanur773@gmail.com, ORCID: [0000-0001-8259-5340](https://orcid.org/0000-0001-8259-5340)*

Eda EKEN

*Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
eda15550@hotmail.com, ORCID: [0000-0002-2294-565X](https://orcid.org/0000-0002-2294-565X)*

Toplumların dünya görüşleri ve maddi-manevi kültürleri, dil kullanımları üzerinde derin etkilere sahiptir. Bir dil, içerdiği kavramlar, ifade biçimleri, dilbilgisi yapıları ve hatta ses yapısıyla bir toplumun yaşam biçimini, düşünce dünyasını, dinsel inançlarını, gelenek ve göreneklerini, kültürel değerlerini yansıtır.

Değişen ve gelişen dünya düzeni, iletişim biçimlerinin ve kanallarının değişmesine yol açsa da bu, dilin en yetkin ve kullanışlı iletişim aracı olduğu gerçeğini değiştirmez. İnsanların iletişim kurma gereksinimi, yeni olay, durum ve kavramlarla karşılaşması ve bunlara karşılık bulma çabası dillerin söz varlığı üretiminde etkili olmuştur. Söz varlığı öğelerinden fiiller, evrensel dil ulamları çerçevesinde isimlerle birlikte anılan ikinci önemli kategoridir.

Yaygın olan görtüşe göre isim kökleri, dilin kendi başlarına var olan bağımsız durumdaki öğeleridir. Fiillerin gerçekleşmesi ise nesnelere/varlıklara bağlıdır. Michel Foucault, fiilin her söylemin vazgeçilmez koşulu olduğundan ve onun olmadığı yerde dilin bulunduğunu söylemenin olanaksızlığından söz eder. Foucault'ya göre dil eşiği, fiilin ortaya çıktığı yerde, söylemin kıyısında, tam olarak işaretlerin dil hâline geldikleri noktada yer alır.¹

İnsanın, çeşitli olay akışlarından ya da durumlarından oluşan yaşantıları, birer süreç (process) olarak değerlendirilir ve bu süreçler dilde fiiller ve fiil grupları ile karşılanır. Son dönem çalışmalarında fiillerin farklı ölçütlere göre (biçim bilgisel, söz dizimsel, anlamsal) sınıflandırıldıkları gözlemlenir. Bu sınıflandırmaların birçoğunda sözel süreçleri karşılayan iletişim fiillerinin ana başlık olarak

¹Foucault, M. (2015). *Kelimeler ve Şeyler*. çev. M. A. Kılıçbay. Ankara: İmge Kitap Yay.

değerlendirildiği görülür. İletişim fiilleri, bir dilin söz varlığı içerisinde iletişim esnasında duygu, düşünce ve bilgilerin aktarılmasında kullanılan fiillerdir.

Türkiye Türkçesinde İletişim Fiilleri adlı bu çalışma, Türkiye Türkçesinde insanın hareketlerini, kılışlarını, oluşlarını, durumlarını karşılayan, cümlenin ana ögesi ve kurucusu olan fiillerin sözel sürece yönelik kavram alanına giren türlerini ele almaktadır. Mediha Mangır tarafından kaleme alınan bu çalışma, Ekim 2023'te Palet Yayınları aracılığıyla okurlarla buluşmuştur.

Mangır bu eserini, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılı dolayısıyla

“Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılına

Bizi bu günlere İLen ecdada

Bu günleri geleceğe İLecek evlatlara

şeklinde iletişim kelimesinin kökünü de önceleyen bir ithafla başlatır. Çalışma, *Giriş, Kelime Türleri ve Fiil, Türkçe İletişim Fiilleri* ve *Sonuç* bölümlerinden oluşmaktadır. *Giriş* (s. 15-43) bölümünün ilk kısmında dil ve kökenine dair bilgilerin yanı sıra dilin özellikleri, fiillerin dilin kökeni tartışmalarındaki konumu ve dilin iletişim aracı olma özelliği üzerinde durulmuştur. Girişin diğer bölümünde ise iletişim amaçları, iletişim öğeleri ve bu öğelerin dilin işlevleriyle ilişkisine yer verilmiş, bölüm sonunda da iletişim türleri ve etkileşimleri ele alınmıştır.

Kelime Türleri ve Fiil başlıklı ikinci bölümde (s. 44-76), kelime türleri içinde fiilin yeri belirlenmiş, fiil sınıfları üzerine yapılan çalışmalar sunulmuş ve iletişim fiillerinin, fiil sınıflandırmalarındaki yeri tartışılmıştır. Bölümün sonunda Türkçede iletişim fiilleri üzerine yapılan çalışmaların yer aldığı değerlendirme kısmı bulunmaktadır.

Türkçe İletişim Fiilleri başlıklı üçüncü bölümde (s. 77-103), Türkçe iletişim fiilleri biçim bilgisi, anlam bilimi, söz dizimi ve edim bilimi bakımından dört başlıkta değerlendirilmiştir. Biçim bilgisi bakımından ele alınan Türkçe iletişim fiilleri, tarihî Türkçe metinlerden alınarak kök fiiller, gövde (türemiş) fiiller ve birleşik fiiller açısından incelenmiştir. Araştırmacı, bu bölümde iletişim fiillerini anlam bilimsel bakımdan tek anlamlılık ve çok anlamlılık başlıklarında ele almış, iletişim fiillerinin çok anlamlılığa bağlı olarak anlamsal rol yapılarındaki değişimlerini tanık cümlelerle göstermiştir. Ayrıca bu bölümde iletişim fiilleri, söz dizimsel açıdan değerlendirilirken iletişim fiillerinin birçok dilde olduğu gibi Türkçede de söz aktarımlarında rol aldıkları belirtilmiştir. Fiillerin söz dizimsel kalıp değişimlerinin, söz aktarımlarındaki iletişim fiillerinin rollerini değiştirdiği üzerinde durulmuş, doğrudan söz aktarımlarında çoğunlukla *de-* fiilinin kullanıldığı tanık cümlelerle gösterilmiştir. Edim bilimsel açıdan da ele alınan iletişim fiilleri, alıcısındaki etkilerine göre kesinleme, yöneltme, yükleme, dışavurma, duygu ifade edenler ve değerlendirme ifade edenler şeklinde sınıflandırılarak söz edimleri ve iletişim fiilleri ilişkisi üzerinde durulmuştur.

Dilsel ürünlerin betimlenmesi, çözümlenmesi ve yorumlanmasında cümlenin odağı olarak nitelenen fiillerin belirleyici olduğunu ifade eden yazar, kitabın son bölümü olan sonuç ve öneriler bölümünde (s. 105-155) bazı tespitleri sıralamıştır. Ayrıca yazar bu bölüme sözel süreci karşılayan iletişim fiilleri sözlüğü eklemiştir. Sözlükte, sözel süreci karşılayan ve konuşma sürecinde yer alan fiillerin belirlenmesinde, fiilin gerçekleşme sürecine katılanlar arasında konuşucu katılanın iletişim fiilleri için yeter şart olduğu belirtilmiştir. Birleşik fiillerin belirlenmesinde de isim+yardımcı fiil kalıbının esas alındığı, deyim özelliği gösteren yapıların ve kurucular arasında metaforik ilişki bulunan fiillerin sözlüğe eklenmediği belirtilmiştir. Sonuç bölümünden sonra gelen Kaynakça (s. 157-163) kısmında, çalışmada yararlanılan kaynaklar alfabetik olarak sıralanmıştır.

Türkiye Türkçesinde İletim Fiilleri kitabı, iletişim fiillerini biçim bilimsel yönden ele alarak sözel iletişim fiillerinin yapılarını sunması, anlam bilimsel açıdan tek anlamlılık ve çok anlamlılık gibi kavramlar etrafında iletişim fiillerinin anlam ekseninin belirlenebilmesi ve fiillerin çok anlamlılığa bağlı

olarak rol yapılarındaki değişimlerin olabileceğini göstermesi bakımından özgün değerdedir. Ayrıca çalışma, iletişim fiillerini söz dizimsel açıdan değerlendirerek tanık cümlelerden hareketle fiillerin anlam değişimine bağlı olarak söz dizimsel kalıplarının da değişebileceğini ortaya koyması ve edim bilimsel açıdan da söz edimlerinin iletişim fiilleriyle ilişkili yapılar olduğunu belirtmesi bakımından alana katkı sağlayacaktır.

Büyük bir titizlikle hazırlanan bu çalışma için öncelikle Mediha Mangır'a daha sonra da bu kitabı okurlarla buluşturan Palet Yayınlarına teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

Foucault, M. (2015). Kelimeler ve Şeyler. (çev.) M. A. Kılıçbay. Ankara: İmge Kitap Yay.

Mangır, M. (2023). Türkiye Türkçesinde İletişim Fiilleri. Konya: Palet Yay.